

*Shabbat Observance in the Public Sphere***משנה מסכת תרומות פרק ב****משנה ג**

המטביל כלים בשבת שוגג ישתמש בהם מזיד לא ישתמש בהם המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף עא עמוד א

השוחט בשבת וביום הכפורים, אע"פ שמתחייב בנפשו - שחיתתו כשירה! אמרי: סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר; דתנן: המבשל בשבת, שוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל, דברי ר"מ; רבי יהודה אומר: בשוגג - יאכל במוצאי שבת, במזיד - לא יאכל עולמית; רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג - יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד - לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף א

המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), (טור), במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד; ובשוגג, אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד; (ואם אמר לאינו יהודי לעשות לו מלאכה בשבת, ע"ל סימן ש"ז סעיף כ').

שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן כד

הנאה מחשמל שנוצר בשבת ע"י ישראל

תש"ח

א. נראה שאם במפעל החשמל נעשה בשבת הייצור של החשמל בעבירה ע"י ישראל, פשוט הוא שאסור ליהנות בשבת מהאור והאש שיצירתם בעבירה, ולא עוד אלא שגם התבשיל שנתבשל מאליו בשבת ע"ג תנור חשמלי נלענ"ד שאסור לאוכלו בשבת. ועתה אבאר, דהנה כתב בשו"ע ריש סי' שי"ח "המבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות במזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת", פשוט שגם איסור מבעיר של הדלקת נר הוא בכלל שאר מלאכות ואסור ליהנות בשבת מנר שהדליקו ישראל בשבת, ואדרבה מצינו שם בטור שהביא מהסו"ת והסמ"ג דאף שהם פוסקים כר"מ שהמבשל בשוגג מותר אפילו לו בו ביום, מ"מ אם הדליק נר בשבת בשוגג או עשה כבש כיון שמקודם לא היו יכולים כלל ליהנות מודה ר"מ דאפי' לאחרים ג"כ אסור ליהנות בשבת עיי"ש בב"י (ומ"ש הב"ח שהאיסור הוא משום מוקצה תמוה מאד ועיין בפרמ"ג מ"ז סק"א), ומה שאמרו בכמה מקומות בש"ס דמעשה שבת מותר בהנאה, היינו שע"י הבישול לא נאסר הבשר בהנאה אלא יכול שפיר למכור לאחר שבת את התבשיל לישראל אחר בדמים. (נלענ"ד דמה שכתב המשנ"ב שאף להמבשל עצמו "מותר ליהנות מדמיה של המלאכה" היינו בכה"ג שאינו נהנה מהבישול שנעשה בשבת וכגון שמוכר את התבשיל כפי מה שהיה שוה קודם שנתבשל, וכ"כ בכף החיים [ועיין ברב פעלים ח"ג סי' י"ז שמסתפק אם מותר ליתן לאחרים במתנה כיון שהמקבל מחזיק לו טובה עיי"ש], אך מסתפק אני דאפשר שרק אכילה או הנאה כזו שלשם כך נעשה המלאכה כגון עשה כלי או מלבוש דאמרינן שאסור להשתמש עם הכלי וכן ללבוש את הבגד, משא"כ ליהנות מהדמים אפשר דשפיר מותר אע"פ שנהנה ממלאכת איסור משום דסגי בהקנס שצריך למכור, עיין יו"ד סי' צ"ט ובפר"ח ועיין פרמ"ג מ"ז שכ"א ס"ק י"ב ובכלכלת שבת בתחילת דיני מלאכת שבת). משא"כ ליהנות מן האור שהודלק ע"י ישראל בשבת שפיר קנסו חכמים שלא ליהנות כלל בשבת ממלאכת עבירה של ישראל, וכן כתבו התוס' בשבת ל"ט ע"ב בד"ה אלא, לענין חמין שהוחמו בשבת דכיון שאסורין בשתיה כ"ש דאסור ברחיצה אע"ג שרק סיכה חשיב כשתיה ולא רחיצה, ועיי"ש במג"ש שהקשה דעכ"פ לאו ק"ו הוא כיון דמצינן דר"י הסנדלר אוסר באכילה ומתיר בהנאה, אבל מאי דמשמע מדבריו דאפשר שמעשה שבת מותר לגמרי בהנאה גם בו ביום, חושבני דכוונתו דוקא להנאה כזו שלא לשם כך נעשה המלאכה, ועיין גם ברמב"ם פ"ו משבת הכ"ג דמבואר לאיסור, ואפילו אם עשו מדורה בשבת עבור חולה שיב"ס, יש סוברים דאסור לאחרים להתחמם כנגד המדורה עיין סי' ש"ל ס"ו, וגם מצינן להיש"ש בחולין פ"ו שמחמיר ואוסר להאכיל גם לכלבו, אך יש להדגיש לפי"ז שגם למאן דסובר דלר"י הסנדלר אסור מעשה שבת מה"ת באכילה מ"מ מודה דאיכא נמי גזירה דרבנן שלא ליהנות בו ביום ממעשה שבת בין בשוגג ובין במזיד, ומיהו צ"ע קצת דמ"מ מה טעם לא נזכר מפורש בשום מקום בש"ס דגם מעשה שבת של ישראל אסור בהנאה אע"פ דלא שייך בו הטעם של גזירה שמא יאמר לו לעשות, וגם נראה דלר"י הסנדלר אם בישראל במזיד מסתבר שאסור גם לאחרים ליהנות מהבישול אף לאחר השבת כמו שאסור לדידן להמבשל עצמו, ומה שאמרו בגמ' דמותר בהנאה היינו כדארמין שהבשר לא נאסר מחמת הבישול, אבל ליהנות מהבישול שפיר אסור לכל אדם...

...ואע"ג דבשביל החולים בלבד היו צריכים להוסיף רק מעט ומה שמוסיפים הרבה הוא שוב מפני שגם הבריאים

משתמשים, ונמצא דמה היא שעתא דקמוסיף נעשה כמבשל לחולה דאסור לבריא ובפרט לאחר שכבר הרבו גם עבורם, מ"מ נלענ"ד דכיון שאי אפשר כלל להוסיף עבור החולים אא"כ מוסיף גם עבור הבריאים ה"ז חשיב כשוחט בשבת לחולה דמותר שפיר לבריא משום דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, וה"נ גם כאן בשעה שהנרות שבכל העיר דולקות אי אפשר כלל למנוע את כבוי הנרות מבתי החולים וכיו"ב אא"כ מוסיף נפט גם עבור כל העיר, ומסתבר דאין לחלק כלל בין אם עיקר מחשבתי לחולים או שמחשב גם לצורך כל העיר כיון דאי אפשר לזה בלא זה, ולא מבעיא להרשב"א בחולין ט"ו שסובר דגזירת שמא ירבה הוא רק לאחר שיניח הקדירה ע"ג האש שעובר אז על איסור סקילה אבל משום חששא דשמא ירבה קודם שיתן על האש לא מיתסר לבריא ודאי דבנד"ד לא שייך כלל האי חששא, אלא אפי' להחולקים מ"מ נד"ד דומה לשוחט ולא למבשל, ואע"ג דהתם רק חיישינן שמא ירבה ואילו הכא כבר הרבה, מ"מ כיון דבכל פעם שמרבה דינו כשוחט ולא כמבשל אפשר דשפיר שרי...
...ולפי האמור נראה פשוט דל"מ בכה"ג שהמלאכה נעשה ע"י עכו"ם דודאי שרי משום דדוקא כשהעכו"ם יכול לעשות בשביל החולים או בשביל הנכרים בלבד אלא שטורח ועושה גם בשביל ישראל אז הוא דאסור, משא"כ אם בכל פעם שעושה הרי הוא מוכרח לעשותו גם בשביל חולים קטנים ונכרים וכדו' שפיר מותר, אלא אפי' כשנעשה ע"י ישראל ג"כ נלענ"ד דשרי, והרי זה דומה לישראל שהדליק נר לחולה שיב"ס שמותר לכל אדם להשתמש לאורו משום דנר לאחד נר למאה כדמוכח מהרמ"א בס"י ש"ל ס"ו וכ"כ הבאה"ל מהגר"א בתחלת ס' רע"ו, וה"נ גם כאן אף לאחר שכבר הרבה ג"כ מותר כיון דבכל פעם שמרבה הוא גם בשביל צורך של פקו"נ...

...ונלענ"ד דאם נחליט שהתיקון צריך שפיר להעשות משום ספק פקו"נ של בתי חולים וכיו"ב (ואפילו אם כבר עבר שעה או שתיים וכבר הודלקו שם נרות מ"מ יש בתיקון החשמל צורך של הצלת נפשות כיון שהרבה רפואות ובדיקות נעשין דוקא ע"י החשמל), אפשר דאף שבפעולה זו נדלקין גם רבבות מנורות שאין בהם שום צורך מ"מ אין בזה שום איסור, כי נלענ"ד דרבוויי בשיעורא היינו דוקא בכה"ג שצריך לתלוש עוקץ שיש עליו תאנה אחת ולא עוקץ שיש לו שתיים, או בכה"ג שצריך לבשל חתיכת בשר לחולה והוא נותן לתוך הקדירה ב' חתיכות אע"פ שנותנן לפני שמעמיד הקדירה על האש אפי"ה שפיר סובר הר"ן [פ"ב דביצה] דמה שמרבה יותר מהשיעור שצריך בשביל החולה הוא איסור תורה, והיינו משום דכיון שיש לפניו עוקץ עם תאנה אחת הרי הוא עושה איסור בזה שתולש את העוקץ וכן בזה שהוא נותן ב' חתיכות במקום אחד ג"כ עושה איסור תורה, משא"כ אם יש לו קדירה שכבר מונחין בה ב' חתיכות איני יודע אם חייב מן הדין לטרוח ולהוציא חתיכה אחת. ועיין בר"ן פ"ג משבת שכתב "שבענין פקו"נ אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקו"נ מותר - והטעם מפני שהוא מלאכת מצוה וחובה היא עליו לפיכך אע"פ שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקו"נ המוטלת חובה עליו" עכ"ל, ואף שיש גם חולקים ע"ז (עיין משנ"ב שכ"ח ס"ק ל"ח בשעה"צ) עכ"פ חזינן דאף שהר"ן מחמיר ביותר וסובר דרבוויי בשיעורא אסור מה"ת, אפי"ה אינו חייב למנוע את עצמו ממהשבת רשות ומותר שפיר לכיין גם למלאכה אחרת שהיא אסורה כדי שלא ימנע בשום ענין מפקו"נ, וה"נ גם כאן אע"פ שלכתחלה אסור מה"ת להרבות בקדירה קודם שיתן על האש מ"מ להוציא מהקדירה ג"כ לא מחייבינן...

...סוף דבר נלענ"ד שיותר נכון לסובב את הכפתור בגופו או כלאחר יד כדי להציל את הפועלים מחשש איסור תורה, ואף אם נאמר שאינו חייב לעשות כן מ"מ נראה דלאחר שהחשמל שבביתו הודלק אע"פ שאינו חייב להפוך את פניו מ"מ להתקרב כדי ליהנות מהחשמל שהודלק בעבירה שפיר אסור, ואפי' להתוס' בפסחים מ"ו ע"ב שהקשו דאי סמכינן אטעמא דהואיל ומקלעי אורחין "בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה" ותרצו "כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל", וחושבני דבכה"ג דנד"ד שהתיקון נעשה בפעולה אחת עבור ב' או ג' אלפים איש בבת אחת קשה לומר דחשיב כלא שכיח כלל, ועיין בלמודי ד' למוד ר"ג, מ"מ גם להתוס' אסור עכ"פ מדרבנן, וכיון שכן אסור ליהנות בשבת מאור זה שהודלק בעבירה ע"י ישראל, וכן בכה"ג שיודעים מתחלה שיש שעות קבועות שבהן אין חשמל יש ליהרר מאד לא להשתמש באופן כזה שאחרים נכשלים על ידו באיסור כבוי ומבעיר.

...סוף דבר נלענ"ד דכיון שלצערנו הגדול כבר הוחזקו בתחנת הכח (שבעיה"ק ירושלם) לעשות גם בשבת את המלאכות ע"י ישראל, לכן אין לסמוך על פטומי מילי בעלמא עד שיודע לנו בבירור גמור שניתן צו מאת ההנהלה להתנהג בשבתות וימים טובים כדת של תורה עפ"י הוראת הרבנים. ואף שבארנו דאפשר שמעיקר הדין אין לאסור ליהנות מהחשמל בשבת אף אם נעשה ח"ו ע"י ישראל, מ"מ יש לדעת שע"י השימוש שאנו משתמשים בשבת בחשמל הננו גורמים שיכופו שם את הפועלים לחלל שבת. וכמה מכוער הוא להתענג בשבת באש זרה אשר לא צוה ד' וכ"ש לכבד את מקדשי ד' אלו בתי כנסיות ומדרשות באורים שהם חשך ולא אור, וחובה גדולה מוטלת על עיני העדה להאיר את ההולכים בחשך ללכת באור ד' והיה לנו לאור עולם.

"... אין צורך להיות מדקדק במצוות בשביל להכיר ערך השבת. מי שמרגיש בלבו קשר אמתי עם חיי האומה בכל הדורות, לא יוכל בשום אופן לצייר לו מציאות עם ישראל בלי 'שבת מלכתא'. אפשר לומר בלי שום הפרזה, כי יותר משישראל שמרו את השבת שמרה השבת אותם, ולולא היא, שהחזירה להם את 'נשמתם' וחידשה את חיי רוחם בכל שבוע, היו התלאות של 'ימי המעשה' מושכות אותם יותר ויותר כלפי מטה, עד שהיו יורדים לבסוף לדיוטא התחתונה של חומריות ושפלות מוסרית ושכלית".

- 'אחד העם' אשר צבי גינצבורג, "השלח", סיוון תרנ"ח, 1898

"אני אומר לכם שבאם מישו מחלל את השבת על הר המוריה, הוא חייב מיתה, באשר הוא רצה לרצוח לא בן אדם, אלא את נפש האומה".

- מקס נורדאו, "מורגן ז'ורנל", ניו-יורק, 1912.12.28

"אין כאן שאלה שבדת בלבד, אלא שאלה ציבורית ולאומית. לכל עם ועם יש מסורת של השקפות, אמונות, מנהגים – השומרת עליו..."

"...אוי לו ליחיד ואוי לו לקיבוץ שייבדל מתוך עמו. עלינו להישמר מחילול שבת בפרהסייה. יותר מאשר בעיר של עכו"ם (עובדי כוכבים ומזלות), זקוקה העיר העברית הראשונה לחותם יהודי מיוחד".

- מאיר דיזנגוף, מייסדה של תל אביב וראש העירייה הראשון בעצרת שהתקיימה בעיר בשנת 1933

"ההנהלה הציונית, הנהלת הסוכנות והנהלות קרן הקיימת לישראל וקרן היסוד החליטו להכניס סעיף לכל החוזים שבין המתיישבים ובין הקרנות את הסעיף הבא...בהכנסת סעיף זה אין ההנהלה הציונית, הנהלת הסוכנות או הנהלות הקרנות מתכוונות להתערב בהליכות המתיישב בענייני דת ולפגוע בחופש מצפונם... אולם לימי המנוחה בשבת ובחגים יש ערך לאומי כללי..."

- ממכתבי דוד בן גוריון

"ארץ ישראל בלי שבת לא תיבנה, אלא תיחרב, וכל עמלכם יהיה לתוהו. עם ישראל לא יוותר לעולם על השבת. היא לא רק יסוד קיומו הישראלי, אלא גם יסוד קיומו האנושי. כל עמי התרבות קבלו מידי ישראל, בצורה זו או אחרת, את יום המנוחה, והיא שעמדה להם ללבוש צורת אדם במקצת. בלעדיה היו כולם עומדים בפראותם. השבת, ולא התרבות של תפוחי זהב או תפוחי אדמה, היא ששמרה על קיום עמנו בכל ימי נדודיו. ועתה בשובנו אל ארץ אבות, הנשליכנה אחרי גונו ככלי אין חפץ בו? בלי שבת אין ארץ ישראל ואין תרבות ישראל, השבת היא התרבות".

- חיים נחמן ביאליק "אגרות חיים נחמן ביאליק", חלק ה, עמ' רכח

מודעה עירונית מס' 36

נגד חלול שבת בפרהסיא

מעל במוות צבוריות, ובתוכן במת המועצה העירונית, פנו כמה וכמה לצבור התל-אביבי בבקשה ובדרישה נמרצה להמנע מחלול שבת בפרהסיא, דבר הפוגע ברגשות הצבור החרדי שבעיר וכן בשמה הטוב של תל-אביב כעיר עברית טהורה.

העירנו היקלה הרברים רק מקום אנו שרים לחלול שבת בפרהסיא מיעת ביהודי ע"י הנטיה. מרגיזה ביותר הנסיקה ברב שאין ותרוקה ברחובות העיר באפניינות אפנים וכו'. הפעמים גם ליד בתי-הכנסת בשקת התפלת גם כמה מבתי הקפת שבקר-ביהוד אלה שקל שפת הם - אינם שומרים על הנביל אשר שפת הם העיריה ונחגים חרות נמורה בספק ובמספר כבישות החיל.

המצב הזה מכאיב ועולם כאחד לא רק את החרדים, כי אם כל אדם הרוצה לראות בתל-אביב עיר ואם בישראל, ויחשתם של מרכזי החרות כגולה אשר נתרוקנו מרובן ומסמורת יחודית.

עירית תל-אביב פנתה איפוא ישוב לצבור התושבים והחרשים מקרוב באי-ישרכים מהם אינם יודעים אילו את מנהגי העיר הוות-ומבקשת להגן כבוד בשבת ולשמור עליה מחללת גם כלי שישר ועגש.

ואלה הם דרישותינו לצבור:

- א. האבטומיסים הצבוריים. גם אלה השייכים למושבות. מתבקשים לא לנסוע ברחובות תל-אביב בימי שבת וחגים.
- ב. כל החנויות ובתי השעשועים צריכים להיות סגורים מערב שבת עד מוצאה המסעדות ובתי הקפה יכולים להיות פתוחים רק בשעות הקבועות ע"י העיריה בהסכם עם הרבנות הראשית. כפי המפורט בחוק העזר על אודות שמירת השבת שנתקבל פה אחר ע"י מועצת העיריה.
- ג. כל בעלי האבטומובילים הפרטיים ואפניינות מתבקשים לא לנסוע בעיר בימי שבת וחג.
- ד. גם בעלי נגלות האבטומובילים לא-יהודים מתבקשים לא לעבור לפני בתי-הכנסת בשנת התפלה בשבת וכיום-טוב.

זכרו, כי השבת היא אות הסולידריות הלאומית הנפלאה ביותר מדור ודור, וכל הפוגע בה - באחדות ישראל הוא פוגע.

אנו מקיים, כי הצבור המבוגר והתרבותי של עירנו יבין וישים לב לבקשתנו זו, ולא יגרום למריבות אחים ומדנים בלתי-פוסקים הנגרמים ע"י חלול השבת בפרהסיא.

שמרו על השבת והיא תשמור עלינו !

מ. דיזנגוף

יו"ר ריש המועצה
עירית תל-אביב

כ"א טבת א' תרצ"ז
1916

מ. דיזנגוף
יו"ר ריש המועצה
עירית תל-אביב